

Марія (Щоденник)

15.VIII.926

Публікуємо за: І. Дніпровський, *Марія. Щоденник*, ЦДАМЛМУ, ф. 144, оп. 1, спр. 193, 7 арк.; див. також: *Іван Дніпровський. Марія (публікація тексту)* [у:] *Спадщина. Літературне джерелознавство*, Київ 2013, т. VIII, с. 221–227.

Сьогодні – великий сум і ще більший празник духа. Я хотів скінчити самогубством. „Герой” мусів заплатити за свою драматичну вину. 5 день я тинявся по полях, гнилищах, вулицях і кричав, і плакав.

Сьогодні – тиша.

Тепер у мене є мета.

Стати людиною.

До цього часу я був тільки тварина. Два демони боролися мені в грудях. Чорний велитенський сатана і зовсім малий янгол. Кров моїх предків, диких, тваринних, гнала мене в безвість. Я чинив злочин на кожному кроці, кричав од болю, плакав і молив спокути.

Сьогодні я пізнав, який я чорний, некрасивий – подлий и гадкий. І сьогодні я хочу стати справжньою людиною.

Це дуже тяжко.

Це значить змінити всю свою кров. Очистити жили, освіжити їх, оновити, пропалити і стати Ним.

Я хочу найти в собі справжню любов. Маленьку жарину, що жевріє ще, розпалити в величне сіяння.

Любов – однині мета моя.

Любов до Беатриче.

Любов до осіянного Данта.

Сюди я буду вписувати кожний крок свого поступання, і звиви, й падіння в великій тяжкій дорозі.

Благословенне життя і любов.

Отут я буду щирий, сам з собою. Відси я буду гнати що од мистецтва, яке неминуче простягне сюди свою лапу.

Отже – для себе самого – короткий життєпис.

1895 рік. Лютий 24¹.

Батькова лінія – виходці з Київщини, здається. Спогади про Тараса Шевченка були в нас. Я чув їх не раз. І, може, оце саме кудись і тягло мене в невідоме. Але, згадуючи „бабу” свою і взагалі всю лінію „баби”, – я не маю жодного світлого спогаду. Мати ненавиділа родичів. Вона зазнала од них багато горя й несправедливості. Її ж лінія – це аристократи. „Дедушка” – писар. В цій лінії один дядя – манах, другий – „дурний”, кузіна – музикантка. Так би мовити, мистецька лінія. Відціля й моя релігійність, що позначає мое життя до сьогодні.

Батько був несправедливий до матери. Дикі сцени кулачної розправи, свавілля, ревності і якісь подарунки з далекого туманного Симферополя. Од матери – казки, покора, мрія, порив. Відтіля ж, я думаю, така хвора мрія свобода. Чи не дух матери, пригноблений і задушений, протестує в мені проти неволі?

Оточення жорстоке. Батькові спільники – „компаньйони”, друзі – цигани, татари. В Вірменському² татарин сказав мені вдарить батоном другого і дав мені за це копійку. В дворі – коні, басарабки (дзвін їхній часто я чую без дзвону), воли... В повітці на бантині закрівавлені тіла „барашок”, стук сокир по свіжому м'ясу.

Коротка історія батька.

Бив і любив. Матір і нас³. Бив жорстоко. Пив з професії і „з горя” (особливо вдівцем). Знався на худобі, якість і ціну. Одного разу п'яного його втягли в „дилижан” і повезли на Кремінчук. Там він тільки казав „ціну”, а „компаньйон” „керувавсь”. Був хитрий, далекосяжний, але разом з тим наївний і простий.

Любив вільне життя.

Лишившись вдівцем, пив тяжко і вже погибав морально. Тепер уже брат бив його. Одного разу тяг п'яного через вулицю додому, я, тоді гімназист, заступився і був битий дрючком. Одружитись вдруге не хотів. Падав, і падав, і нарешті зимою, здається, 1911 вмер од розриву. В дорозі, на дилижані.

Матері п'яний лікар (приїхав з якогось весілля) зробив операцію, і вона вмерла „під ножем”. Спогад: тіло на землі, якісь жіночі фігури обмивають його. Батько за дверима – тримтячі губи і очі, повні сліз.

Пам'ятаю: обличчя, поділене на двоє. Загоріле і біле (під „косинкою”). Висока струнка постава, карий погляд, шрам на щоці – кінь ударив десь у кучугурах. (При мені – кров.) Весела, балакуча, душа всіх кращої. Красуня, безперечно. Жертва капіталу. Дочку небагатого „аристократа” писаря куплено за воли і землю. (Правда, ні він, ні вона їх не мали і вибились „в люди” власною працею, просто з нічого.)

Умерла молодою. 34–32. Заповідала: посадить на могилі окацію. Не прийнялась.

Лежать обоє поруч.

Дитяче оточення: жорстоке. „Драли” горобців, били виделками в голову і жарили. Драли яйця пташині, провалювали голови. Вулиця – стукіт квінчок – свист безконечного „масла”.

Учителі жорстокі: лінійка, безправство, свавілля, тупі методи впливу. В школі, 9–8 років, „первая любовь” до Гапочки. ~~Зниж~~ Вмерла вона через 10 років. Про це, може, окремо.

Кілька місяців на поchtі – штампую листи і кожного папера пишу зміст: „Циркулярно”. Клею папери у пристава, пишу трафарети: „За нерозыском препровождается” – коні, корови, злочинці, революціонери.

Два роки міністерської школи – і 4 клас гімназії в Олешках⁴. Тут вперше дружуся з М. Кулішем⁵.

Живемо разом в квадратній кімнатці. Обідаємо в „приюте”. Болієм „мировой скорбью”.

Тут якраз і починається найголовніший розділ цього щоденника.

Мені 17 років. Кохання до дочки нашої квартирної хазяйки, таке страшне і трагічне.

[От воно.

Вона. Провінційальна одежа. Гарне личко. Два класи професійної школи. Романтична до краю. Батько – боцман пароплаву далекої плавби, мати – жінка „вольного матроса г. Алешек”. Будиночок під соломою проти тюрми. Абрикосовий садок, артезіанський колодязь на вулиці, сірі фігури арештантів коло нього. Тюремні трагедії коло брами. Записки з хлібом через вікно. Моє листування з родинами нещасних.

Вона: (пам'ятаю) червону кофту. Перші поцілунки. Впливають магічно. Одурають. Я вважаю її за мою „сужену”. Мати б'є її за гуляння зі мною. До крові. Вона просить мене залишити її. Я – „лицар”. Пропоную втікти. (Подібні випадки були, і ми просто скопіювали.) Я без нічого, вона з гітарою і купую „любовних” листів ідемо в ніч. Дома ~~одмовляюся~~ оддаю братові спадщину за 25 крб, пишу векселя на 30 р. і – ідемо в Севастополь.

Кімнатка десь біля Малахового кургану⁶. Ілюмінація флоту. Я – писар у пристава „N части”, з місяць, примушений шукати іншої роботи. Попадаю в порт. Місяць такого життя. Іконка Миколая Мірлікійського од матери і – шлюб. Я – в чужій одежі. Хміль на порозі, легенька закуска. Я хорую. Коли встаю, візник, що жив у дворі: „Скажіть вашій, хай не [бляд]ує, коли має чоловіка. На неї складено протокола за безобразіє...” Перший біль.

Вона хоче додому. Севастопольська осінь. Вона так квапиться додому, що хоче „хоч одним пароплавом раніш”. В Одесі на пароплаві мир, а в Олешках: „Ви надовго?”. Я їду в Полтаву до дядька. Служба. Приїздить і вона. (Я їздив по неї – не терпілось побачитись.)

Через кілька день у Полтаві:

1 ноября. Приехала в Полтаву. Встретила М. Ж. Обещал принести струни.

4 ноября. Пусть Ваня идет к чорту. М. Ж. бросает гимназию. Едем в Москву.

Плач. Удар. Біль.

Вона вимагає дати їй паспорта. Коли я вже сідаю на візника їхати на станцію, сідає й вона. Їдем. Життя розбите. (М. Ж. підробив свідоцтва, попавсь.)

Через кілька день я й мій товариш одержуєм повістки від мирового судді. Нічого не знаєм. Ідем довідатись. „Угрозы сжечь дом”. Її мати. Сном-духом не знаю.

Іду додому. Слідом – вона. „Я вагітна, залишу дитину і поїду”. Жість. Кошмар.

Їдемо: Куліш, Перерва⁷, я на Кавказ держать экзамены. Свідоцтва мені не дають.

В Олешках поліція. Допит. Лист до <нрзб>ської гімназії.

„К вам приедет NN держать экзамены. Он насобачился на этом деле. Он получает свидетельства, вычищает фамилии ядом и продает жидам...”

Літо 1914. Листівка з Олешок:

– Приезжай забрать ребенка, иначе привезет его городской.

Кіньми туди. Дитина⁸. Прощаю. Але вона вертається до матери. З клунком по селу шукаю „няньки”. Глум. Валя скоро вмере. Заклинаю приїхати. Квартира. Кошмар спільного життя. Я тікаю до Симферополя, добровольцем в 34 зап. батальйон. Приїздить вона. Дитину на панель. За газетною об'явою шукаю няньку. Клянусь бути їй братом і заплатити, як буду „знаменитым”. Сміх.

Залишаю самовільно батальйон, їдемо в Севастополь. Та сама кімнатка. Та сама служба в порту. Прошу командіра роти „вислати мої документи”.

В відповідь – арешт. Дезертирство. Збіг обставин. Тюрма. В ґратованих вагонах до Симферополя. „Под надзор”.

Після ганьби – на фронт. Сльози. Вушка чепчика на Валіній голівці.

Війна. Смерть.

Прошу у бога життя.

Прощаю і люблю.

1915 р. май – в Москву. Школа прапорщиків. Вона приїздить. Скандали. Беру призначення подальше в Сибір. Вона таємно за мною. Прошу відправити на фронт.

Назад. Київ, станції – окопи. Пропоную їхати додому. Упертість. Виймаю револьвера.

Житомир. Через два-три тижні на станцію. Вона з Валею. Встає на Жмеринці.

1915 р. грудень – закохуюсь. Подаю до „розводу”. Переслід. Вона приїздить до полка. Роблю „завещание на случай смерти”. Ганьба. 1916 рік – березень.

В жовтні я в Штабі Главкоюза. В травні 17 року на фронт. Слідом за мною, побувавши в штабі, вона з другим младенцем. Чий він? Приходжу з гори з револьвером.

Серпень 1917. Румунія⁹. Ждемо газів. Вона з дитиною В той же день – назад.

Грудень. Смерть війни. Іду додому. В Херсоні попередження: „Як не приїде додому...” Любов. Прощення. Сюди приходить з консисторії „розвод”.

Червоні, просвіта, червоні, німці.

Беру Валю, тікаю на Поділля. Вона слідом. Оддаю Валю. Нудьга. Знов вона. Шукаю квартирі. Сплю в канцелярії. На ранок скандал.

Але це вже докладно.

Було це так.

Дикі сцени щодня. Купую револьвер. Хочу покінчити з собою. Нужда в грошах. Продаю – торгуюсь за револьвер.

...Хватаю дітей на руки і йду в міліцію.]

.....
В думках коротка схема. В свій час я розпишу і розшифрую цю трагедію. Вона поклала свій відбиток на сьогодні і простягне його над усім моїм життям.

...Послав сьогодні 3 листа: Ленчику, М. А. і М. В.¹⁰